

BİR KÜTAHYA HASTAHÂNESİ

Dr. AYDIN SAYILI

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde İlim Tarihi Doçenti, T. T. K. Üyesi

Ortaçağ İslâm camiasının en mütakâmil müesseselerinden biri hastahâne idi¹. Kütahyanın gerek iktisadî gerek siyasî ve kültürel bakımdan önemli bir şehir olmuş olmasına bakılırsa, bu şehirde hiç olmazsa, bir hastahâne kurulmuş olması büyük bir ihtimal olarak akla gelir. Malûmatıma göre, Kütahya'da böyle bir eski hastahânenin mevcudiyeti hakkında şimdiye kadar hiçbir bilgimiz yoktur. Vakıflar Genel Müdürlüğündeki vesikalar arasında böyle bir hastanenin mevcudiyetine delâlet eden bazı kayıtların mevcut bulunduğu görülmüştür. En eski kayıt Hicretin 1251 inci yılına yani zammımızdan takriben yüz sene öncesine aittir. Fakat bu kayıtlar, dolayısıyla yapılmış kayıtlardır, ve hastahânenin o sıralarda faal olduğuna hiç bir suretle delalet etmemektedirler. Daha o yıllarda, hastanenin vakfiyesinden eser kalmamış olduğu da sarîh olarak anlaşılmaktadır. Çünkü vakfiyeden bahseden hiç bir kayıt mevcut değildir. Bu sebeble, hastahânenin çok daha eski bir devre ait olduğu sonucuna varmak icabeder.

Böyle bir hastahânenin mevcudiyetini tesbit eden Vakıflar Genel Müdürlüğündeki vesikalar aşağıda yazılı olanlardır :

187 1/1 numaralı Esas Defter'de Hicri 1288 tarihli ve 1561 numaralı kayıt: Bu kayda nazaran hastahâne Kütahyanın Hezâr Dînâr Camii yakınında idi.

186 numaralı Esas Defterde 1251 tarihli ve 1325 numaralı kayıt: Buradan Hezâr Dînâr Camiinin bir adının da "Şifahâne Mes-cidi,, olduğu anlaşılıyor.

291 numaralı Tafsîl Defteri'nin 50 inci sayfasında 17 Sefer 1259 tarihli kayıt : Bunda da bu camiin "Şifahâne kurbunda,, olduğu yazılıdır.

¹ Bakınız: Ahmet İssa Bey, *L'histoire des bimaristans dans l'époque islamique*, Kahire 1929 ; A. İssa Bey, *Târîkh al-bimâristânât f'l-Islam*, Şam 1939 ; A. Süheyl Ünver, *Selçuk Tababeti*, Ankara 1940.

417 numaralı Sarı Evvel Asker Hazine Defteri'nde 197 sıra numaralı ve 17 Sefer 1295 tarihli kayıt da yukarıdaki bilgileri teyid etmektedir.

Kelimenin "şifahâne,, olmayıp "sakahâne,, olması ve bu suretle bir sebil, çeşme, veya şadırvana delâlet etmesi ihtimali göz önünde bulundurulmuş, fakat bu ihtimalin vârit olmadığı tesbit edilmiştir.

Yukarıda gösterilen kayıtlarda zikri geçen camiin Kütahya'nın Balıklı mahallesinde bulunduğu söylenmekte ve bazılarında Hezâr Dînâr Mehmed Efendi şeklinde bir ad da tasrih edilmektedir. Hezâr Dînâr Camii bugün de mevcuttur. Kitabesinde bu camiin kurucusunun adı İmâd-üd-dîn Hezâr Dînârî olarak yazılıdır. Kitabede kendisi için "emîr,, ve "sipehsâlâr,, lakabları kullanılmış olduğuna göre, Hezâr Dînârî'nin yüksek idarî ve askerî bir makam işgal ettiği anlaşılmaktadır².

Hezâr Dînâr Camii Kütahya'nın en eski Türk-İslam binalarından biridir. İnşa tarihi Miladî 1236 'dır. İmâd-üd-dîn Hezâr Dînârî Kütahyada başka hayır müesseseleri de meydana getirmiştir. Mesela günümüzde halk arasında "Hazret-i Dînâr Suyu,, diye tanınan Aşağı Çarşı suyunu şehre getirtmiştir³.

Vakıf kayıtlarından anlaşıldığına göre, ancak camie adını vermek bakımından bu hastahânenin adı bundan takriben bir asır öncesine kadar yaşamıştır. Şu halde hastahânenin ortadan kaybolma tarihi çok daha eskidir. Diğer taraftan, Balıklı mahallesi, şehrin, Kale dışında, en eski binalarının bulunduğu mıntika içindedir. Bu vaziyete göre, hastahânenin on üçüncü veya on dördüncü asırda yapılmış olması muhtemeldir. Gerçekten, İslamiyette hastahâne inşası bu asırlarda azamî hızını bulmuştu.

² I. H. Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932, s. 22-24.

³ Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 22-24.